

ANALİZ

ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ LİBERAL DEMOKRASİNİN TEMSİL KRİZİ

Baki Laleoğlu

EYLÜL 2026

ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ LİBERAL DEMOKRASİNİN TEMSİL KRİZİ

Baki Laleoğlu

ANALİZ / EYLÜL 2026

Telif
Millî İstihbarat Akademisi © 2026
Ankara - TÜRKİYE

Yayın Tarihi: Eylül 2026

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları Millî İstihbarat Akademisine ait olup 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz.

Millî İstihbarat Akademisi

E-Posta: bilgi@mia.edu.tr

"Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin 2'nci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir."

ANALİZ / Eylül 2026

ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ LIBERAL DEMOKRASİNİN TEMSİL KRİZİ

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	5
GİRİŞ	7
ALMANYA'DA AŞIRI SAĞIN KÖKENLERİ	8
AFD'NİN YÜKSELİŞİ	12
AŞIRI SAĞIN YÜKSELİŞİNİN OLASI ETKİLERİ	16
SONUÇ: ALMAN DEMOKRASİSİNİN GELECEĞİ VE OLASI SENARYOLAR	26
KAYNAKÇA	30

GRAFİK

Grafik 1: Almanya'da Demokrasinin İşleyişine Yönelik Memnuniyet.....	9
Grafik 2: Almanya'da Kurumlara Güven.....	10
Grafik 3: AfD'nin 2025'teki Yeni Seçmenlerinin Dağılımı.....	13
Grafik 4: Almanya'da Demokrasinin İşleyişine Destek (2006-2024).....	22

HARİTA

Harita 1: AfD Oy Oranının Dağılımı ve Değişimi (2021-2025)	11
---	----

FOTOĞRAF

Fotoğraf 1: Patriots for Europe, Avrupa Parlamentosu Grubu	17
---	----

YÖNETİCİ ÖZETİ

- Özelde Almanya, genelde ise Batı dünyasında aşırı sağın yükselişi; çoğu zaman 11 Eylül sonrası yükselişe geçen İslamofobi ve yabancı düşmanlığı, 2008 ekonomik krizi, 2015-2016 göç dalgası, pandemi gibi münferit kriz anları üzerinden okunmaktadır. Bu analiz ise söz konusu olgunun belirli krizlere verilen reaksiyoner bir tepki olmadığını, aksine Batı dünyasında uzun süredir devam eden ve giderek derinleşen dönüşümün Almanya'daki yansıması olarak ele alınması gerektiğini öne çıkarmaktadır. Öte yandan krizler, nedensel bir kaynak olmanın ötesinde zaten var olan yapısal gerilimi görünür kılan katalizörler olarak konumlandırılmalıdır.
- Analizin temel argümanı, Almanya'da aşırı sağın yükselişinin sebep değil liberal demokrasiler ile geleneksel siyasi aktörlerin temsil ve meşruiyet üretme kapasitesindeki zayıflamanın bir sonucu olduğudur. Bu noktada postliberalizm, bir sorgulama ve reaksiyon akımı olarak öne çıkmaktadır.
- Postliberalizm; liberal çoğulculuğun yerine halkçı egemenliğin öncelenmesi, bireysel hakların kolektif kimlik karşısında ikincilleştirilmesi, evrenselcilik yerine medeniyetçi/ulusal partikülarizm ve kurumsal fren-denge mekanizmalarına karşı doğrudan halk iradesi vurgusu gibi eğilimler üzerinden tanımlanmaktadır. Bu sorgulamanın yalnızca aşırı sağa özgü olmadığı, sol gibi farklı aktörler tarafından da alternatif biçimlerde yürütüldüğü ayrıca not edilmelidir.
- Aşırı sağın gücü tarihsel sürekliliğe dayanmaktadır. Alman aşırı sağı, Nazizm temelli marjinal bir sapma olarak değerlendirilmemelidir. Aksine Alman aşırı sağı, "Völkisch" düşünce geleneği etrafında şekillenen modern Alman ulus fikri ve milliyetçiliği bağlamında içkin bir yapısal arızadır.
- Bu miras; II. Dünya Savaşı sonrasında hukuken bastırılmış olsa da kültürel ve sembolik düzeyde varlığını sürdürmüş, 1990 birleşmesi ve sonrasında uygulanan entegrasyon süreci ise bu zemini derinleştirmiştir. Özellikle Doğu Almanya'da yaşanan hızlı özelleştirme, sanayisizleşme ve Batı kökenli elitlerin belirleyiciliği; ekonomik kaybı kimlik ve tanınma kaybıyla iç içe geçiren kalıcı bir temsil krizi üretmiştir. Bugün AfD'nin (Almanya İçin Alternatif), en yüksek oy oranlarına Doğu Almanya'da ulaşması bu sebeptendir.
- AfD'nin siyasi başarısı, aşırı sağın yükselişi kadar biçim değiştirmesi olarak okunmalıdır. Parti, açık ırkçı sembollerden kaçınarak popülist ve sistem karşıtı bir söylem aracılığıyla hem geniş hem de heterojen bir seçmen tabanına ulaşmıştır.

-
- Ampirik veriler; AfD desteğiyle klasik ekonomik göstergeler (işsizlik ve gelir eşitsizliği gibi) arasında tutarlı bir doğrusal ilişki bulunmadığını, belirleyici unsurun bireylerin hissettiği göreceli statü ve kayıp algısı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda parti tabanının yalnızca düşük gelirli kesimlerle sınırlı olmadığı, kültürel statü kaybı hisseden orta sınıf ve kırsal seçmenler arasında da partinin güçlü karşılık bulduğu belirtilmelidir.
 - Rusya-Ukrayna Savaşı'nın yarattığı enerji ve güvenlik şokları, dezenformasyon tartışmaları ile yapay zekâ/otomasyonun istihdam güvencesizliği üretmesi gibi jeopolitik-teknolojik dinamikler; mevcut kırılanlıkları derinleştirmenin yanı sıra görünür de kılmaktadır. Seçmen davranışındaki artan oynaklık yani AfD tabanının önemli bir kısmının önceki seçimlerde oy kullanmayan veya farklı partilere yönelmiş bireylerden oluşması, bu yükselişin sabit bir ideolojik tabandan ziyade sistem karşıtı bir mobilizasyon dalgasına dayandığına işaret etmektedir.
 - Bu dönüşümün etkileri Almanya sınırlarının ötesine taşmaktadır. Avrupa Birliği (AB) açısından esas risk, "Birlik" fikrinin içeriden aşınması ve ana akım partilerin göç ile egemenlik gibi kritik konulardaki söylemlerini sertleştirmesidir. Söz konusu eğilim, Make America Great Again (MAGA)-Make Europe Great Again (MEGA) hattı üzerinden ulusötesi bir söylem alanına eklenmektedir.
 - Aynı zamanda Avrupa'nın stratejik özerklik arayışı ile egemenlikçi/ulusüstü karşıtı siyaset arasında yapısal bir gerilim doğmaktadır. Savunma ve teknoloji alanında daha bütünleşik bir Avrupa ihtiyacı, tam da bütünleşmeye direnen siyasi güçlerin yükseldiği bir dönemde ortaya çıkmaktadır.
 - Türkiye-Almanya ilişkilerinde AfD'nin söylemindeki ikilik dikkat çekicidir. Türkiye; kültürel olarak Avrupa'ya ait görülmemekte, buna karşılık "önemli bir stratejik ve ekonomik ortak" olarak tanımlanmaktadır. Bu ikilik; ilişkinin normatif/üyelik eksenli çerçeveden güvenlik, savunma, ticaret ve jeopolitik zorunluluk temelli, daha seçici ve işlevsel bir modele kaymasını hızlandırmaktadır. Bu dönüşüm, Türkiye açısından tek yönlü bir kazanım olarak okunmamalıdır.
 - Almanya'da yaşayan Türk ve Müslüman topluluklar açısından ise asıl risk, fiziksel saldırılardan daha ziyade hukuki vatandaşlık ile kültürel aidiyet arasına mesafe koyan söylemin normalleşmesidir. Nitekim tartışma giderek "Kimler Alman vatandaşları?" sorusundan "Kimler gerçekten Almanya'ya aittir?" sorusuna kaymaktadır. Çifte vatandaşlık, aile birleşimi ve yabancı ülkelerle sürdürülen bağların güvenlik tartışmalarına dâhil edilmesi, özellikle ikinci ve üçüncü kuşak göçmen kökenli vatandaşlar açısından yeni bir tanınma sorunu üretme potansiyeli taşımaktadır.
 - Geleceğe dair üç senaryo öne çıkmaktadır: (i) popülist siyasetin kurumsallaşarak olağanlaşması, (ii) merkez siyasetin aşırı sağla rekabet etmek amacıyla merkezden uzaklaşması ve bu yolla aşırı sağın söylemini meşrulaştırma riskini taşıması, (iii) demokratik direncin temsil krizini yapısal biçimde ele alarak yeniden inşa edilmesi. Bu senaryolar birbirini dışlamamaktadır çünkü farklı düzeylerde eş zamanlı olarak da ortaya çıkabilmeleri mümkündür.
 - Aşırı sağla mücadelenin sadece güvenlikçi ve hukuki önlemlerle (parti kapatma ve engelleme gibi) başarılı olması mümkün değildir. Esas sorun, temsil ve tanınma krizini merkeze alan demokratik siyasetin kapsayıcı biçimde yeniden inşasındaki zorluktur.
 - Netice itibarıyla Almanya'nın önünde zorunlu bir tercih bulunmaktadır. Ya liberal-demokratik düzen kendi iç çelişkileriyle yüzleşerek kendini yeniden üretecek ya da postliberal paradigma, aşırı sağ iktidara gelsin veya gelmesin, siyasal düzeni dönüştürecek.

ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ LIBERAL DEMOKRASİNİN TEMSİL KRİZİ

GİRİŞ

Almanya'da aşırı sağın yükselişi, çoğu zaman münferit kriz anları üzerinden analiz edilmektedir. Ancak önce 11 Eylül saldırıları ve onunla birlikte uluslararası alanda yükselişe geçen İslamofobi, ardından 2008 küresel ekonomik krizi; bu yükselişi besleyen önemli kırılma noktaları olmuştur. Sonrasında yaşanan göç krizi, pandemi, enerji fiyatlarındaki dalgalanmalar ve Rusya-Ukrayna Savaşı gibi birbirine eklemlenen krizler de aşırı sağın yükselişinin doğrudan veya dolaylı sebepleri olarak bütüncül bir perspektifle değerlendirilmelidir. Fakat Almanya'daki aşırı sağ olgusunu sadece söz konusu krizlere bir tepki veya reaksiyoner bir dinamik olarak ele almak, meselenin yapısal boyutlarının da göz ardı edilmesine sebep olacaktır. **Oysa aşırı sağ üzerinden şekillenen mevcut tablo;¹ özelde Almanya'da, genelde ise Batı dünyasında belirli bir siyasal akımın güçlenmesinin ötesinde liberal-demokratik düzenin kendi iç gerilimlerinin ve meşruiyet sorunlarının derinleşmesine işaret etmektedir.**

Bu analizin temel argümanı da Almanya'da aşırı sağın yükselişinin yapısal bir durum olduğudur. **Zira bu olgu sadece Almanya'yla kısıtlı değildir. Aksine aşırı sağın zenofobik popülist bir yapıyla güç kazanması, Batı dünyasında uzun süredir devam eden ve giderek derinleşen sistem karşıtı postliberal dönüşümün Almanya'daki yansımalarından biri olarak değerlendirilmelidir.** Bu bağlamda postliberalizm; her ne kadar gelişmekte olan bir kavram olsa da liberal demokrasinin evrenselcilik, çoğulculuk, açık toplum ve bireysel haklar gibi temel normları ile neoliberal ekonomik sistemin sorgulanmasını ifade etmektedir. Postliberalizm kavramının öne çıkan özellikleri ise şunlardır:

- Liberal çoğulculuğun yerine çoğunlukçu halk egemenliğinin geçirilmesi,
- Bireysel hakların kolektif kimlik/ulusal bütünlük karşısında ikincilleştirilmesi,
- Evrenselcilik yerine medeniyetçi/ulusal partikülarizm,
- Kurumsal fren ve dengelemlere karşı doğrudan halk iradesi vurgusu,
- Küreselleşme ve ulusüstü yönetim karşısında egemenlikçi siyaset.

Bahsi geçen sorgulama, aşırı sağ aktörler tarafından yapıldığı kadar sol veya popülist tüm aktörler tarafından da yapılabilmektedir.² Dolayısıyla Almanya'daki tartışmayı, aşırı sağın veya AfD'nin

yükselişle sınırlamak doğru olmayacaktır. **Önemli olan nokta, liberal demokratik merkez ile müesses siyasi aktörlerin temsil ve meşruiyet üretme kapasitesinin zayıflamasıdır.** Seçmen davranışlarındaki oynaklık, kurumsal yapılara yönelik güvensizlik ve kimlik-değer temelli siyasal mobilizasyon; bu zayıflamanın somut göstergeleridir. Aşırı sağ ise bu bağlamda bir sebep değil sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

Almanya'daki aşırı sağ olgusunu normatif bir tehdit söylemine indirgmeden, bu olguyu mümkün kılan tarihsel, sosyoekonomik ve ideolojik koşulların bütüncül biçimde analiz edilmesi; daha sağlıklı bir değerlendirme zemini sunacaktır. Bu bağlamda analiz, dört temel eksen üzerine inşa edilmektedir: (i) Alman aşırı sağının tarihsel ve düşünsel kökenleri ile birleşme sonrasında derinleşen yapısal kırılmalar, (ii) AfD'nin yükselişle görünür hâle gelen zenofobik-popülist dönüşüm ve postliberal sorgulama ile bunu besleyen jeopolitik krizler, (iii) aşırı sağın normalleşmesinin AB, Türkiye-Almanya ilişkileri ile Almanya'da yaşayan Türk ve Müslüman topluluklar üzerindeki olası etkileri ve (iv) liberal-demokratik sistemin bu dönüşüme vereceği yanıt üzerinden şekillenen gelecek senaryoları. Söz konusu eksenler birlikte ele alındığında, Almanya'daki aşırı sağın yükseliş dinamiklerinin yanı sıra dönüşüm kapasitesi ve orta-uzun vadede ortaya çıkarabileceği siyasal sonuçların da daha bütüncül biçimde değerlendirilmesi mümkün olacaktır.

ALMANYA'DA AŞIRI SAĞIN KÖKENLERİ

Tarihsel Arka Plan

Almanya'da aşırı sağın güncel biçimlerini anlamlandırabilmek için bu olguyu yalnızca Nazizm temelli marjinal bir sapma olarak ele almak, analitik açıdan yetersiz kalmaktadır. **Aksine Alman aşırı sağı, modern Alman Devleti ile ulus fikrinin oluşum süreciyle iç içe geçmiş tarihsel ve düşünsel sürekliliğin yapısal bir arızasıdır.** Bu süreklilik; Almanya'da milliyetçiliğin erken dönemlerden itibaren etnik, kültürel ve tarihsel bir bütünlük fikri etrafında inşa edilmesiyle yakından ilişkilidir.

19. yüzyılın son çeyreğinde Alman birliğinin sağlanması, modern ulusu siyasal bir birlik kadar tarihsel bir kader ve kültürel öz olarak da tanımlayan yaklaşımları güçlendirmiştir. Bu dönemde gelişen Alman milliyetçiliği, Fransız tipi yurttaşlık temelli bir ulus anlayışından ziyade dil, kültür ve köken vurgusuna dayalı bir model üretmiştir. "Volk" kavramı bu bağlamda öne çıkmaktadır. Söz konusu kavram; "halk"ın ötesinde ortak tarih, kan bağı ve kültürel saflık fikrini içeren normatif bir kategori hâline dönüşmüştür.³ Bu yaklaşımın farklı kişilerce yapılan yorumları ise çoğulculuk ve bireysel eşitlik ilkeleriyle yapısal bir gerilim üretmenin yanı sıra ırkçılığı da tetiklemiştir. Bu noktada Völkisch düşünce geleneği, Alman aşırı sağının entelektüel altyapısında merkezî bir rol oynamıştır. Bu gelenek; kısaca modernleşme ile kozmopolit değerlere karşı kırsal romantizmi, kültürel homojenliği ve "öz"e dönüşü yüceltmektedir. Toplum, farklılıkların bir arada yaşadığı bir yapı olarak görülmemekte; onun yerine korunması gereken organik bir bütün olarak tahayyül edilmektedir. Bu tahayyülde "yabancı" unsur ister etnik ister kültürel olsun, ulusal beden için bir tehdit olarak kodlanmıştır. Antisemitizm ve yabancı düşmanlığı, bu düşünsel çerçevede kurucu unsurlar olarak ortaya çıkmıştır.⁴

Weimar Cumhuriyeti Dönemi, bu düşünsel mirasın siyasal alanda yeniden güç kazanmasına elverişli bir zemin yaratmıştır. Savaşta alınan yenilgi, Versailles düzeni, ekonomik krizler ve siyasal parçalanmışlık; parlamenter demokrasinin meşruiyetini zayıflatmıştır. Bu ortamda güçlü devlet, düzen ve otorite arayışı, geniş kitleler için cazip hâle gelmiştir. Bu bağlamda Nazizm'in yükselişi, karizmatik liderlik ve propaganda başarısının yanı sıra Alman geleneksel siyasal kültüründe otoriter ve homojenleştirici eğilimlerin yeniden popülerleşmesiyle de mümkün olmuştur.⁵

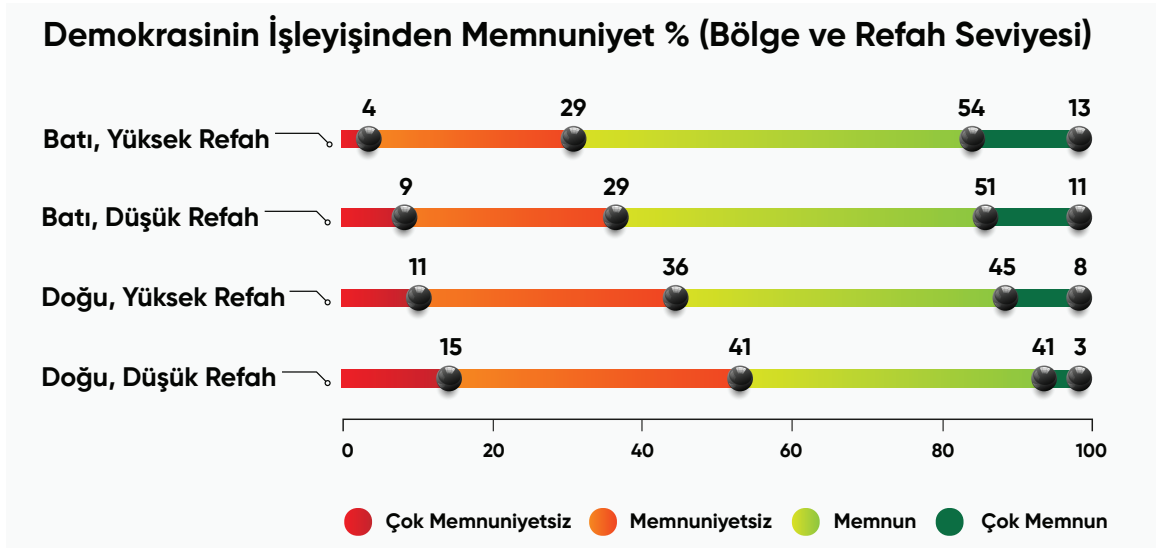
Nazi Dönemi'nin yıkıcı sonuçları, savaş sonrası Almanya'da "militan demokrasi"⁶ yaklaşımı benimsenerek aşırı sağ ideolojinin radikal biçimde bastırılmasına yol açmıştır. Fakat bu bastırma, düşünsel sürekliliğin tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Federal (Batı) Almanya'da aşırı sağ kamusal alandan dışlanmış, hukuki mücadelenin öznesi olmuş ve marjinalleştirilmiştir. Buna karşın kültürel ve sembolik düzeyde belirli anlatılar varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Doğu Almanya'da ise faşizm, sosyalist devlet tarafından tasfiye edilmiş bir geçmiş olarak ele alınmış; bu durum, toplumsal yüzleşmeyi engelleyen farklı bir bastırma biçimi üretmiştir.

Dolayısıyla Almanya'da aşırı sağ, tarihsel olarak kesintiye uğrasa da bütünüyle kopması mümkün olmayan bir ideolojik hattın ürünüdür. Bu miras, güncel popülist ve ırkçı söylemler için de uygun bir kültürel zemin sunmaktadır.

Birleşme Sonrası Dönem: Sosyoekonomik Eşitsizlik, Temsil Kaybı ve Kimlik Krizi

Almanya'nın 1990 yılında yeniden birleşmesi, kâğıt üzerinde iki devletin hukuki ve kurumsal entegrasyonu olarak görünse de yaklaşık yarım yüzyıl birbirinden kopmuş ve farklı sosyopolitik kültürle dönüşmüş

Grafik 1: Almanya'da Demokrasinin İşleyişine Yönelik Memnuniyet

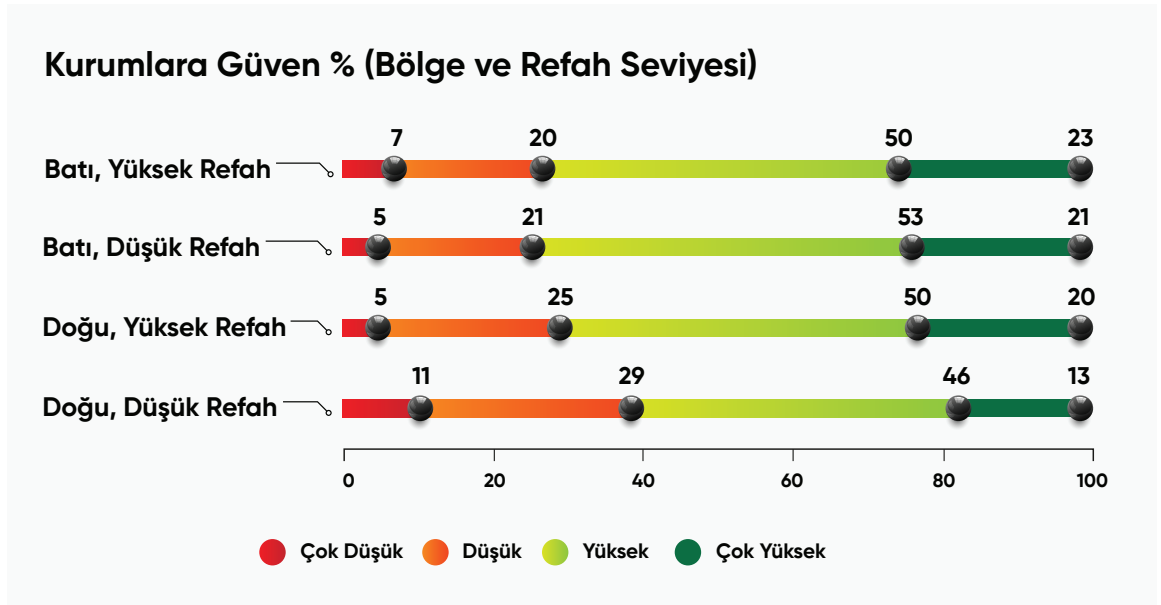

Kaynak: Deutschland-Monitor, 2024.

iki toplumun entegrasyonu anlamına gelmektedir.⁷ Dolayısıyla iki farklı toplumsal deneyim ve siyasal kültür de birleşmiştir.⁸ Bu süreç, özellikle eski Doğu Almanya eyaletlerinde derin sosyoekonomik ve psikolojik kırılmalar üretmiş; söz konusu kırılmalar, ilerleyen yıllarda aşırı sağ ve popülist siyasal eğilimler için elverişli bir ortam oluşturmuştur. Birleşme sonrası dönemi aşırı sağın yükselişi açısından kritik kılan husus ise ekonomik dönüşümün yarattığı maddi kayıplarla kimlik ve temsil sorunlarının iç içe geçmesidir.⁹

Doğu Almanya'da sosyalist sistemin çöküşüyle birlikte uygulanan hızlı özelleştirme politikaları, sanayi altyapısının büyük ölçüde tasfiye edilmesine yol açmıştır. Yürütülen bu süreç; milyonlarca insan için mesleki ve sosyal statü kaybı, işsizlik veya sosyal güvencesizliği beraberinde getirmiştir. Batı Alman sermayesi ve kurumlarıyla rekabet edemeyen Doğulu yerel ekonomik yapıların büyük kısmı kısa sürede çözülmüş, bu durum da Doğu Almanya'da kalıcı bir ekonomik dezavantaj algısı yaratmıştır.¹⁰ Ancak burada önemli olan; söz konusu algının somut ve maddi gerçekliğinin olması- nın yanı sıra meselenin yalnızca gelir düzeyiyle sınırlı kalmayarak onur, emek ve toplumsal değer duygusunu da zedelemesidir.

Grafik 2: Almanya'da Kurumlara Güven

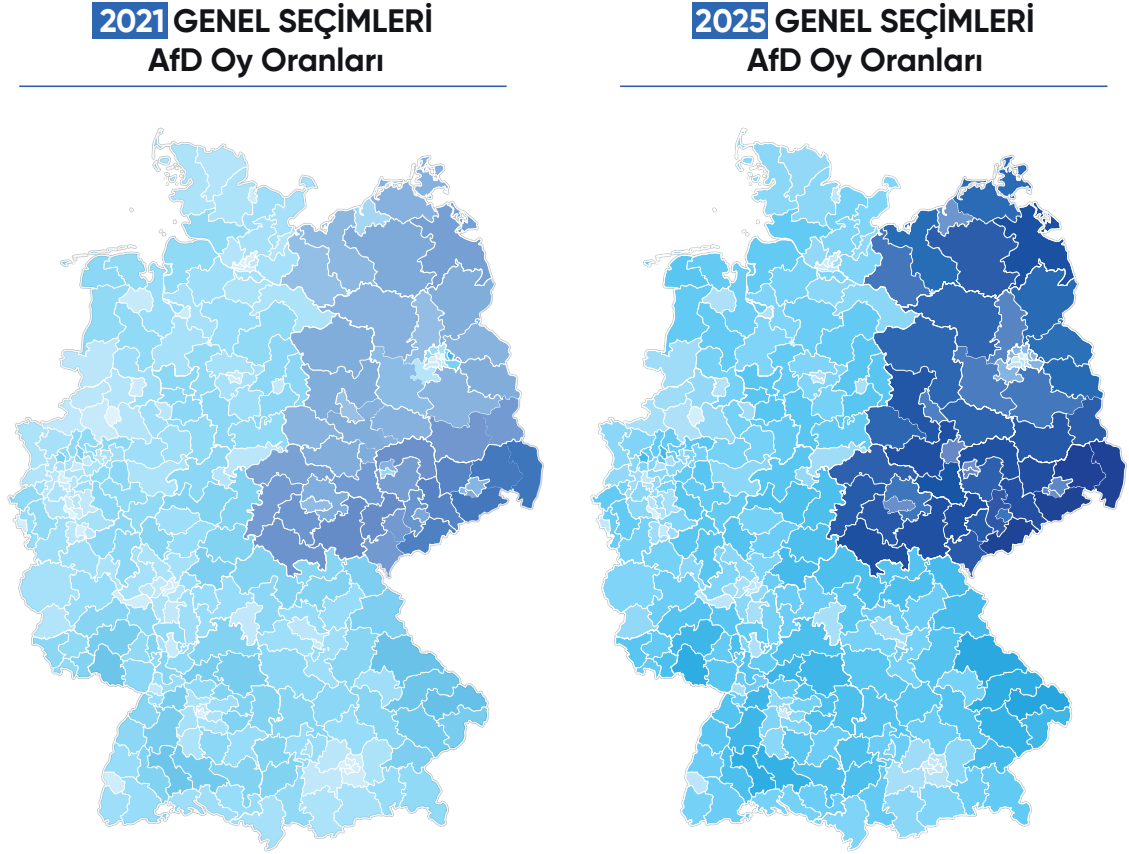

Kaynak: Deutschland-Monitor, 2024.

Söz konusu ekonomik dönüşüm, eş zamanlı olarak bir temsil ve tanınma krizini de tetiklemiştir.¹¹ Birleşme sonrası Almanya'da siyasal, kültürel ve medyatik elitlerin büyük ölçüde Batı kökenli olması, Doğu Alman deneyiminin ikincil ve tali bir hikâye olarak algılanmasına yol açmıştır. "Uyum sağlaması gereken taraf" olarak konumlandırılan Doğu Almanlar, kendi yaşam tecrübelerinin ve toplumsal katkılarının değersizleştirildiğini düşünmeye başlamıştır.¹² Bu durum da merkezî devlet kurumlarına, ana akım-merkez partilere ve medyaya yönelik kalıcı bir güvensizlik üretmiştir.

Kimlik meselesi de bu bağlamda belirleyici bir rol oynamaktadır. Doğu Alman kimliği, birleşme sonrası dönemde ne tamamen korunabilmiş ne de yeni Alman ulusal anlatısı içinde eşit bir yer edinebilmiştir. Bu arada kalmışlık hâli; “unutulmuş”, “dinlenmeyen” ve “sürekli kaybeden” bir toplumsal özne anlatısının güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Aşırı sağ ve popülist aktörler, bu anlatıyı siyasal mobilizasyonun merkezine yerleştirerek ekonomik eşitsizlikleri kültürel ve kimlik temelli bir mağduriyet söylemiyle birleştirmiştir.¹³ 1990'lı yıllarda Doğu Almanya'da gözlemlenen aşırı sağ şiddet dalgasını, bahsi geçen çok katmanlı krizin erken bir tezahürü olarak okumak mümkündür. Bu doğrultuda göçmenler ile sığınmacılara yönelik saldırılar, ırkçı bir ideolojinin yanında devlet otoritesinin zayıfladığı ve toplumsal güvenin eridiği bir dönemin ürünü olarak da değerlendirilmelidir.

Harita 1: AfD Oy Oranının Dağılımı ve Değişimi (2021-2025)

Kaynak: Hanne Cokelaere ve Lucia Mackenzie, 2025.

Netice itibarıyla birleşme ve sonrasındaki dönemin sorunlu uygulamaları sonucunda siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda adaletsizlik ürettiği düşünülen liberal müesses nizama yönelik karşıtlık, Doğu Almanya'da yapısal ve kalıcı bir toplumsal taban kazanmıştır. Bu taban; Batı'ya kıyasla

ekonomik yoksunluğa mahkûm edildiğini, siyasi açıdan dışlandığını ve temsil edilmediğini düşünen, kültürel olarak marjinalleştirildiğini hisseden ve siyasal sisteme yabancılaşmış geniş kesimleri ifade etmektedir. Bu bağlamda birleşme, Almanya’da aşırı sağın toplumsal zeminini besleyen kırılma noktalarından biridir. Günümüzde özellikle AfD’nin, Doğu eyaletlerinde Batı’ya kıyasla çok daha yüksek oy oranlarına ulaşabilmesi, bu tarihsel ve yapısal arka plan göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

AfD’NİN YÜKSELİŞİ

Neonazizm’den Zenofobik Popülizme

Almanya için AfD’nin siyasi başarısı, aşırı sağın yükselişe geçmesinin yanında biçim değiştirmesi olarak da değerlendirilmelidir. AfD; klasik Neonazi partilerden farklı olarak açık ırkçı semboller, tarihsel referanslar veya biyolojik üstünlük söylemleri etrafında örgütlenmekten kaçınmaktadır. Bunun yerine parti; popülist, sistem karşıtı ve postliberal bir söylem aracılığıyla hem geniş hem de heterojen bir seçmen tabanına ulaşmayı başarmıştır. **Bu yönüyle AfD, Almanya’ya özgü bir istisna olarak değil Batı dünyasında giderek yaygınlaşan zenofobik popülizmin yerel bir tezahürü olarak ele alınmalıdır.**

AfD’nin ideolojik çerçevesinin merkezinde, ulusal egemenliğin aşındığı ve “halkın iradesinin” elitler tarafından gasp edildiği iddiası yer almaktadır. AB, federal devlet yapısı, anayasal kurumlar ve ana akım medya; bu elitler ağının temel bileşenleri olarak sunulmaktadır. **Göç ve sığınmacı karşıtlığı ise bu daha geniş anlatı içinde seçmen mobilizasyonunu mümkün kılan en güçlü ve somut söylem araçları arasında konumlanmaktadır.** Bu bağlamda göç, AfD söyleminde demografik veya kültürel bir meselenin ötesinde devletin sınırlarını, refah kapasitesini ve egemenliğini kaybettiğinin kanıtı olarak çerçevelenmektedir.¹⁴

AfD’nin popülist başarısının önemli bir boyutu, “biz” ve “onlar” ayrımını esnek fakat etkili biçimde kurabilmesidir. “Biz”; çalışkan, vergisini veren, kurallara uyan ve geleneksel Alman yaşam tarzını temsil eden bir halk olarak tasvir edilirken “onlar” kategorisi bağlama göre değişebilmektedir. Bu kategoriye kimi zaman göçmenler ve Müslümanlar, kimi zaman AB bürokrasisi, kimi zaman da Berlin merkezli siyasal ve kültürel elitler ile müesses nizam aktörleri dâhil edilmektedir. Bu esneklik, AfD’ye farklı hoşnutsuzlukları tek bir siyasal anlatı altında birleştirme imkânı sunmaktadır.

Almanya’da aşırı sağın ve özellikle AfD’nin yükselişi, çoğu zaman ekonomik krizlerle doğrudan ilişkilendirilmektedir. İşsizlik, gelir eşitsizliği, enflasyon ve refah kaybı gibi göstergeler; seçmen davranışındaki dönüşümün temel sebepleri olarak sunulmaktadır. Ancak mevcut çalışmalar, bu tür ekonomik indirgemeci yaklaşımların seçmen davranışındaki dönüşümü açıklamada sınırlı bir çerçeve sunduğunu göstermektedir.¹⁵ AfD’nin oy oranları ile klasik ekonomik göstergeler arasında kurulan doğrusal ilişkiler, Almanya örneğinde tek başına tutarlı ve genellenebilir sonuçlar üretmemektedir.¹⁶

Birçok ampirik çalışma, yüksek işsizlik oranlarının AfD’ye yönelik desteği açıklamada tek başına yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır.¹⁷ Aksine parti, kimi zaman ekonomik açıdan görece istikrarlı olmakla birlikte demografik ve kültürel dönüşümlerin yoğun biçimde hissedildiği bölgelerde daha

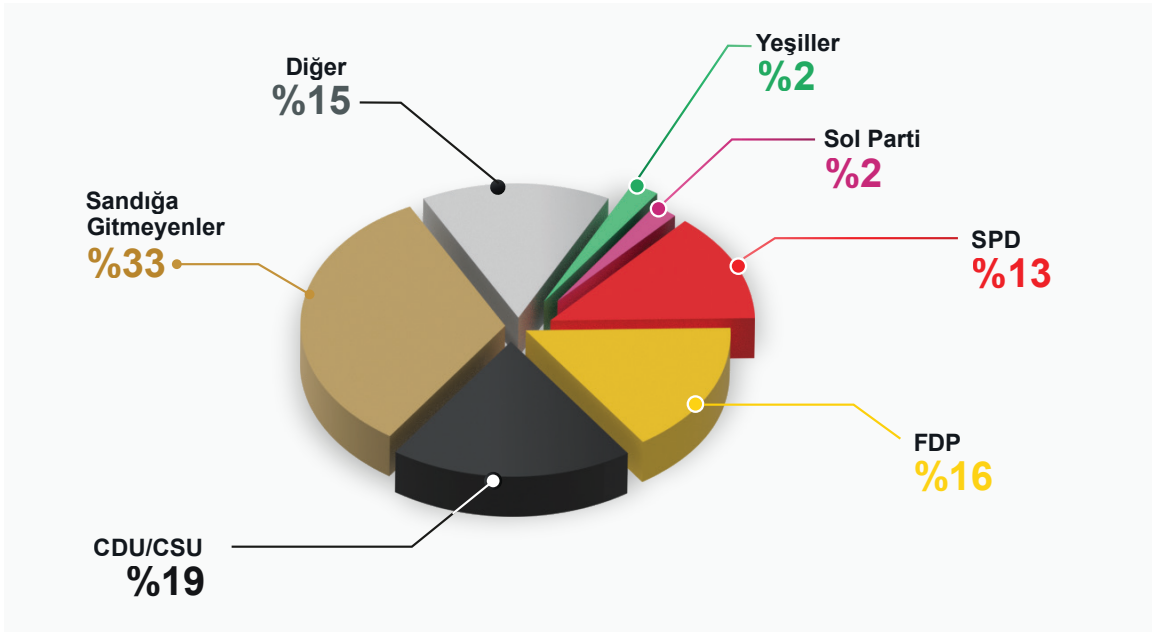
yüksek oy oranlarına ulaşabilmektedir. Bu durum, seçmen davranışını belirleyen temel etkenin, mutlak ekonomik göstergelerden çok bireylerin kendilerini başkalarıyla ve geçmişle kıyasladıklarında hissettikleri görece kayıp algısı olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede asıl belirleyici unsur, maddi yoksunluktan ziyade toplumsal konumun ve statünün zaman içinde gerilediği düşüncesidir.¹⁸

Partinin seçmen tabanı, sıkça varsayıldığı gibi sadece düşük gelirli veya düşük eğitilmiş kesimlerden oluşmamaktadır. AfD; özellikle kültürel statü kaybı hisseden orta sınıf seçmenler, küçük işletme sahipleri ve kırsal bölgelerde yaşayan seçmenler arasında güçlü bir karşılık bulmaktadır.¹⁹ Bu durum, AfD'yi basit bir aşırı sağ veya ekonomik protesto hareketi olarak tanımlamanın doğru olmadığını göstermektedir. Parti, maddi kayıpları dile getirirken sembolik ve kültürel kayıpları siyasal mobilizasyonun merkezine yerleştirmektedir.

Ekonomik krizlerin AfD'nin yükselişinde tamamen etkisiz olduğunu söylemek de hatalı olacaktır. Ancak bu krizler, doğrudan sebep olmaktan ziyade katalizör işlevi görmektedir. Ekonomik belirsizlik, zaten var olan temsil ve meşruiyet krizini derinleştirmekle birlikte popülist söylemler için uygun bir psikolojik ve siyasal ortam yaratmaktadır. Bu bağlamda AfD'nin başarısı, ekonomik koşulların siyasal olarak nasıl çerçevelendiğiyle ilişkilidir.²⁰

Son olarak AfD'nin başarısı, ana akım partilerin uzun süredir devam eden temsil krizini de görünür kılmaktadır. CDU/CSU (Hristiyan Birlik) ve SPD'nin (Sosyal Demokrat Parti) teknokratik, neoliberal ve büyük ölçüde merkezde konumlanan siyaset tarzı; belirli toplumsal kesimlerde siyasetin

Grafik 3: AfD'nin 2025'teki Yeni Seçmenlerinin Dağılımı

Kaynak: Konrad-Adenauer-Stiftung, 2025.

"kendileri için değil kendilerine rağmen yapıldığı" algısını güçlendirmektedir.²¹ AfD; bu algıyı duygusal, çatışmacı ve kimlik temelli bir siyasal dile dönüştürerek başarı elde etmektedir.

Söz konusu durum, siyasal meşruiyet erozyonu olarak açıklanabilir. Seçmenlerin önemli bir bölümü, mevcut siyasal sistemin kendi taleplerini temsil etmediğini ve karar alma süreçlerinin kendilerinden kopuk elit ağlar tarafından belirlendiğini düşünmektedir. Bu algı, sadece ekonomik politikalarla sınırlı değildir. Göç, çevre, güvenlik ve kültürel konular da bu temsil krizinin parçası hâline gelmiştir. AfD'nin başarısı, bu çok boyutlu meşruiyet krizini tek bir siyasal anlatı altında toplama kapasitesiyle yakından ilişkilidir.²²

Veri analizleri, Almanya'da partiler arası seçmen oynaklığının belirgin biçimde arttığını da göstermektedir. **AfD seçmenlerinin önemli bir kısmı, önceki seçimlerde sandığa gitmeyen ya da farklı partilere oy vermiş bireylerden oluşmaktadır.** Bu durum, AfD'nin yükselişinin sabit bir ideolojik tabandan ziyade sistem karşıtı bir mobilizasyon dalgasına dayandığını göstermektedir.²³ Seçmen davranışındaki bu oynaklık, liberal-demokratik sistemin istikrarı açısından yapısal bir risk oluşturmaktadır.

AfD'ye yönelen seçmenlerin sadece sağ partilerden gelmemesi de dikkat çekici bir durumdur. Daha önce oy kullanmayan seçmenler ile SPD (Sosyal Demokrat Parti), Die Linke (Sol Parti) ve hatta Bündnis 90/Die Grünen'den (Yeşiller) kopan belirli seçmen grupları, farklı gerekçelerle AfD'ye yönelmektedir.²⁴ Bu tablo; Almanya'daki radikalleşmenin "aşırı sağa özgü" bir olgu olmadığını, daha geniş bir antiliberal ve sistem karşıtı eğilimin varlığına işaret ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla AfD'yi daha genel bir siyasal dönüşümün parçası olarak ele almak gerekmektedir.

AfD'nin ortaya koyduğu söylem ve siyasette dikkat çeken en önemli unsur, liberal demokrasinin normatif temellerine yönelik meydan okumadır. Parti, açık biçimde demokratik düzeni reddetmekten kaçınmakta; bunun yerine çoğulculuğu, azınlık haklarını ve anayasal sınırlamaları "halk iradesine engel" olarak sunmaktadır. Bu yaklaşım, AfD'nin kendisini geleneksel otoriter hareketlerden ayırmasını sağlarken onu postliberal siyasal alanın önemli bir aktörü hâline getirmektedir. **Dolayısıyla partinin yükselişi, aşırı sağ siyasetin ötesinde liberal-demokratik merkezin çözülmesinin somut bir göstergesi olarak okunmalıdır.** Bu çözülme ise Batılı liberal demokrasilerin neredeyse tamamında farklı seviyelerde kendini göstermektedir. Netice itibarıyla Almanya'daki durumu kendine has bir eğilim veya dinamik olarak yorumlamak hatalı olacaktır.

Jeopolitik Gerilim ve Krizler

Almanya'da aşırı sağın ve postliberal söylemlerin güçlenmesini sadece iç siyasal ve toplumsal dinamiklerle açıklamak meseleyi kısıtlı bir bağlama hapsetmektedir. Son yıllarda yaşanan jeopolitik kırılım ve krizler, seçmen davranışları ile siyasal algıları derinden etkilemiş; bu etki aşırı sağ aktörler tarafından sistematik biçimde siyasal mobilizasyonun parçası hâline getirilmiştir. **Bu bağlamda dış şoklar ve krizler, aşırı sağın yükselişinde doğrudan belirleyici faktörler olmaktan ziyade mevcut kırılma noktaları derinleştiren ve görünür kılan unsurlar olmuştur.**

Örneğin Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, Almanya açısından bir güvenlik krizi olmanın yanı sıra ekonomik ve stratejik bir sarsıntı da yaratmıştır. Uzun yıllar boyunca Rusya ile kurulan enerji bağımlılığı, savaş sonrasında ciddi bir kırılganlık alanı olarak ortaya çıkmıştır. Doğal gaz fiyatlarındaki ani artış, sanayi üretiminde yaşanan daralma ve hane halklarının artan yaşam maliyetleri; geniş toplumsal kesimlerde ekonomik güvensizlik duygusunu pekiştirmiştir. **Bu süreç, Almanya'nın krizleri öngörme ve yönetme kapasitesine yönelik kuşkuları da beraberinde getirmiştir.**

Aşırı sağ ve popülist aktörler, söz konusu durumu dış politika ve elit eleştirisiyle birleştirmiştir. Enerji krizinin; "yanlış dış politika tercihleri", "ideolojik ve normatif saplantılar" ve "uluslararası yükümlülükler uğruna halkın refahının feda edilmesi" sonucunda ortaya çıktığı iddia edilmiştir. Bu söylem; küresel iş birliği ve Avrupa entegrasyonu gibi liberal dış politika ilkelerini de doğrudan hedef almakta, ulusal çıkar ve egemenlik vurgusunu güçlendirmektedir. Böylece jeopolitik kriz, popülist siyasal anlatının önemli bir beslenme kaynağı hâline gelmektedir.²⁵

Jeopolitik boyutun bir diğer unsuru, seçim süreçlerine yönelik dış müdahale ve etki tartışmalarıdır. Dijital medya ve sosyal ağlar üzerinden yürütülen dezenformasyon faaliyetleri, siyasal güveni zedeleyen bir faktör olarak öne çıkmaktadır.²⁶ Bu tür müdahaleler, doğrudan oy davranışını değiştirmemekte ancak kurumsal yapılar ve demokratik süreçlere yönelik şüpheyi artırmaktadır. **Aşırı sağ aktörler, bu güvensizlik ortamını "bozuk ve çarpık sistem" söylemiyle kendi lehlerine çevirmektedir.**

Teknolojik dönüşüm ise aşırı sağın yükselişinde daha uzun vadeli fakat görmezden gelinemeyecek düzeyde etkili bir dinamiktir. Yapay zekâ, otomasyon ve dijitalleşme, Almanya'nın iş gücü piyasasını köklü biçimde dönüştürmektedir.²⁷ Geleneksel sanayi sektörlerinde istihdam güvencesinin zayıflaması, özellikle orta yaş ve orta sınıf gruplarda geleceğe dair belirsizlik algısını pekiştirmektedir. Bu belirsizlik, statü ve öngörülebilirlik kaybı üzerinden siyasal huzursuzluk üretmektedir.²⁸

Aşırı sağ söylem, söz konusu teknolojik dönüşümü küreselleşme ve elit siyasetiyle ilişkilendirerek çerçevelemektedir. Dijitalleşme; "kontROLSÜZ dönüşüm", "ulusal ekonominin çözülmesi" ve "yerli emeğin değersizleşmesi" gibi anlatılarla sunulmaktadır. Buna "yabancı göçmenlerin yerli Almanların işini çaldığı" söylemi de eklendiğinde duygusal tetiklenme kolaylıkla mümkün hâle gelmektedir.²⁹ Bu söylem çerçevesi içinde ekonomide yaşanan ve gelecekte yaşanması beklenen dönüşümler güçlü bir tehdit algısı olarak inşa edilmekte; liberal müesses nizam aktörleri ise halkın çıkarlarını gözetmeyen ve toplumsal kaygılara duysız elitler olarak sunulmaktadır.

Sonuç olarak jeopolitik değişkenler; Almanya'da aşırı sağın yükselişini tek başına açıklamasa da bu yükselişi mümkün kılan güvensizlik, kırılganlık ve kontrol kaybı algılarını derinleştirmektedir. Söz konusu değişkenler, liberal-demokratik düzenin kriz anlarında ne ölçüde dayanıklı olduğu sorusunu gündeme getirmekte; aşırı sağ ve postliberal akımlara bu soruyu kendi siyasal anlatıları doğrultusunda yanıtlamaları için geniş bir alan açmaktadır.

AŞIRI SAĞIN YÜKSELİŞİNİN OLASI ETKİLERİ

Almanya’da aşırı sağın yükselişinin muhtemel sonuçları, AfD’nin federal veya eyalet düzeyinde iktidara gelmesinin çok ötesinde bir bağlama sahiptir. Zira belirtildiği gibi asıl dönüşüm; aşırı sağın temsil ettiği siyasal talepler ile kullandığı söylemin giderek meşru ve olağan kabul edilmesi yani normalleşmesi, ana akımlaşmasıyla ortaya çıkmaktadır. **Bu sebeple olası etkileri değerlendirirken doğrudan iktidar kapasitesi kadar aşırı sağın; siyasal gündemi belirleme, ana akım partilerin pozisyonları ile söylemlerini dönüştürme ve daha da önemlisi kamusal tartışmanın sınırlarını yeniden çizme gücüne de odaklanmak gerekmektedir.**

Mezkûr bağlamda Almanya’daki dönüşümün etkileri ülke sınırlarının ötesine geçecektir. Almanya’nın AB içerisindeki ekonomik ve siyasal ağırlığı; ülke siyasetinde gerçekleşecek belirgin bir yön değişikliğinin Avrupa bütünleşmesinin geleceğinden ekonomiye, stratejik özerklikten göç ve iltica politikalarına kadar birçok alanda sonuç üretmesine sebep olacaktır. Benzer biçimde aşırı sağ ve xenofobik popülist söylemlerin normalleşmesi, Türkiye ile ilişkilerin mahiyetini dönüştürme potansiyeline de sahiptir. Buna ek olarak Almanya’da uzun süredir yaşayan göçmen kökenli nüfus açısından vatandaşlık, toplumsal aidiyet, kültürel görünürlük ve siyasal temsil gibi daha temel meseleler de yeniden tartışmaya açılacaktır.

AB’ye Olası Etkileri

Almanya’da aşırı sağın güçlenmesinin AB açısından oluşturabileceği en temel etki, Almanya’nın AB’den ayrılması gibi tek ve radikal bir senaryodan ziyade Avrupa bütünleşmesinin siyasal mantığının içeriden dönüşmesi ya da kısaca “Birlik” fikrinin sarsılması olacaktır. AfD’nin Avrupa yaklaşımında; ulusal egemenliğin yeniden güçlendirilmesi, AB’nin merkezî yetkilerinin azaltılması ve mevcut entegrasyon modelinin daha gevşek bir ulus devletler iş birliğine dönüştürülmesi belirgin bir yer tutmaktadır. Parti, AB’nin giderek merkezîleşmesine karşı çıkmakta ve bunun yerine mümkün olduğunca geniş ulusal özerkliğin korunduğu bir “Avrupa ulusları birliği” fikrini savunmaktadır.³⁰

Asıl önemli mesele, bahsi geçen yaklaşımın AfD’nin programıyla sınırlı kalıp kalmayacağıdır. Aşırı sağın siyasal desteğini artırması, merkez partileri de aynı seçmen kitlesiyle rekabet etmek amacıyla ulusal egemenlik, sınır güvenliği, göç kontrolü ve ulusal çıkar gibi başlıklarda daha sert pozisyonlar almaya zorlayacaktır. Nitekim Almanya’da göç ve iltica tartışmalarının sadece AfD ile sınırlı olmadığı, ana akım partilerin de sınır kontrolleri, geri gönderme politikaları ve iltica sisteminin yeniden düzenlenmesi konusunda giderek daha kısıtlayıcı pozisyonlar geliştirdiği görülmektedir.³¹ **Bu sebeple AfD’nin Avrupa siyaseti üzerindeki etkisi, doğrudan karar alma süreçlerine katılımından önce siyasal rekabetin eksenini değiştirmesi üzerinden ortaya çıkmaktadır.**

Söz konusu dönüşüm, AB’de uzun süredir devam eden ulusüstücülük-egemenlik tartışmasını daha da belirgin hâle getirmektedir. Avrupa bütünleşmesinin temel mantığı, belirli alanlarda ulusal egemenliğin ortak kurumlarla paylaşılmasına dayanmaktadır. Aşırı sağ ve postliberal akımlar ise ekonomik iş birliğini tamamen reddetmeden, siyasal karar alma yetkisinin mümkün olduğunca ulusal hükûmetlere geri verilmesini savunmaktadır.³²

Almanya gibi Avrupa bütünleşmesinin merkezinde bulunan bir ülkede bu yaklaşımın güç kazanması, Birliğin kurumsal yapısını ve geleceğe ilişkin entegrasyon kapasitesini de sınırlandıracaktır.

Bu noktada Almanya'daki dönüşümün diğer Avrupa ülkelerindeki benzer siyasi hareketlerle etkileşimi de önem taşımaktadır. Avrupa'daki aşırı sağ ve popülist partilerin tamamı, aynı ideolojik programa veya dış politika anlayışına sahip değildir. Bununla birlikte ulusal egemenliğin güçlendirilmesi, düzensiz göçün sınırlandırılması, Avrupa kurumlarının yetkilerinin azaltılması ve liberal siyasi-kültürel normlara yönelik eleştiriler; farklı ülkelerdeki benzer hareketler arasında ortak bir siyasal zemin oluşturmaktadır. **Almanya'da bu fikirlerin normalleşmesi, söz konusu taleplerin Avrupa düzeyinde marjinal pozisyonlardan çıkarak daha geniş bir siyasal meşruiyet kazanmasına katkı sağlamaktadır.**

Avrupa'daki aşırı sağın dönüşümünü yalnızca kıta içindeki siyasal etkileşimlerle açıklamak yeterli değildir. Donald Trump ile popülerleşen MAGA hareketinin göç, ulusal egemenlik, kültürel muhafazakârlık, liberal elit karşıtlığı ve geleneksel değerlerin yeniden tesisi üzerinden geliştirdiği siyasal dil, Avrupa'daki radikal sağ hareketler açısından da önemli bir referans noktası hâline gelmiştir.³³ **"Make Europe Great Again" (MEGA) şeklinde ithal edilen söylem, her ne kadar benzer popülarite kazanmasa da bu anlamda MAGA'nın Avrupa siyasetine etkisini göstermektedir.³⁴ Bu söylem, aynı zamanda benzer postliberal ve egemenlikçi taleplerin Avrupa'nın kendi siyasal-tarihsel koşulları içerisinde yeniden üretilmesini ifade etmektedir.** AfD başta olmak üzere çeşitli Avrupa sağ partileri ile MAGA çevreleri arasında gelişen ilişkiler, aşırı sağ siyasetin giderek ulusötesi bir fikir ve aktör ağı içerisinde hareket edebildiğine işaret etmektedir.

Fotoğraf 1: Patriots for Europe, Avrupa Parlamentosu Grubu

Kaynak: Patriots for Europe, 2024.

Bununla birlikte söz konusu yakınlığın sınırları da bulunmaktadır. MAGA'nın "America First" yaklaşımı ile Avrupa'daki hareketlerin ulusal çıkar ve egemenlik iddiaları dış politika, güvenlik ve ekonomi gibi alanlarda kolaylıkla çatışabilmektedir.³⁵ Dolayısıyla ortaya çıkan tablo yekpare bir transatlantik aşırı sağ blokun henüz var olmadığını göstermektedir. Bunun yerine liberal uluslararası düzene ve mevcut siyasal merkeze yönelik ortak eleştiriler etrafında yakınlaşan ancak ulusal çıkarların tanımlanması konusunda birbirinden ayrışabilen hareketler açısından bahsetmek mümkündür. Söz konusu durum, AB açısından aşırı sağın etkisinin ulusal partilerin güç kazanmasını aşarak Avrupa'nın siyasal tartışmalarının daha geniş bir ulusötesi söylem alanına eklenmesiyle de ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

Transatlantik ilişkilerin Trump'la birlikte dönüşmeye başlaması ve ulusal çıkar merkezli bir niteliğe bürünmesi, Avrupa açısından stratejik özerklik tartışmasını da daha kritik hâle getirmektedir. ABD'nin güvenlik, ticaret veya teknoloji politikalarında kendi önceliklerini daha açık biçimde merkeze alması; AB içerisinde savunmadan enerjiye, sanayiden kritik teknolojilere kadar farklı alanlarda dış bağımlılıkların azaltılması ve bağımsız hareket kapasitesinin güçlendirilmesi yönündeki talepleri artırmaktadır.³⁶ Ancak bu noktada önemli bir paradoks ortaya çıkmaktadır. **AfD ve Avrupa'daki benzer hareketlerin ulusal çıkar, siyasi egemenlik ve dış bağımlılıkların azaltılması yönündeki söylemleri stratejik özerklik fikriyle belirli ölçülerde örtüşse de bu hareketlerin ulusüstü karar alma mekanizmalarına ve egemenlik paylaşımına yönelik itirazları, Avrupa düzeyinde gerçek bir stratejik kapasitenin oluşturulmasını da zorlaştırmaktadır.** Zira savunma sanayisi, enerji güvenliği, teknolojik kapasite veya ekonomik güvenlik alanlarında ABD ve Çin gibi büyük güçler karşısında daha özerk hareket edebilen veya onlarla rekabet etmek isteyen bir Avrupa'nın ortaya çıkması, Avrupa ülkelerinin stratejik alanlardaki kaynaklarını ve karar alma kapasitelerini daha fazla bütünleştirmesini de gerektirmektedir.³⁷ Dolayısıyla aşırı sağın yükselişi, Avrupa'nın stratejik özerklik arayışını aynı anda hem hızlandırabilecek hem de kurumsal olarak zorlaştırabilecek ikili bir etki üretmektedir. Almanya'nın ekonomik, endüstriyel ve siyasi ağırlığı dikkate alındığında bu gerilim gelecekte daha da belirleyici olacaktır.

Göç ve iltica politikaları, bu etkinin en belirgin şekilde görülebileceği alanlardan biridir. AfD; göç ile iltica üzerindeki yetkilerin yeniden büyük ölçüde ulusal düzeye taşınmasını, dış sınırların daha sıkı kontrol edilmesini ve Avrupa düzeyindeki ortak kabul ile dağıtım mekanizmalarının sınırlandırılmasını savunmaktadır. Bu yaklaşımın Almanya'daki ana akım siyaseti daha fazla etkilemesi, AB içerisinde ortak göç politikasının dayanışma ve külfet paylaşımı boyutundan uzaklaşarak sınır güvenliği ve geri gönderme merkezli bir yapıya doğru kaymasını hızlandırabilir. **Böyle bir değişim ise özellikle AB'nin çeperinde bulunan üye devletlerle merkez ülkeler arasındaki mevcut ayrışma ve gerilimleri daha da artıracaktır.**

Almanya'daki aşırı sağın AB açısından oluşturduğu temel risk, "Almanya'nın AB'den kopuşu" senaryosunu aşan bir bağlama sahiptir. Daha gerçekçi dönüşüm; Almanya'nın AB içerisindeki merkezî rolünü sürdürürken Avrupa siyasetinin egemenlik, transatlantik ilişkiler, stratejik özerklik, güvenlik, sınırlar, ulusal çıkar ve kültürel bütünlük gibi stratejik konularda yeniden şekillenmesidir. Böyle bir gelişme, Avrupa bütünleşmesini tamamen sona erdirmek yerine onun niteliğini değiştirecektir. Bu durum da daha gevşek, daha ulus devlet merkezli ve normatif bütünleşme kapasitesi daha sınırlı bir Avrupa

modelinin önünü açabilir. Dolayısıyla Almanya'daki aşırı sağın geleceği, Alman siyasetinin olduğu kadar Avrupa bütünleşmesinin geleceği açısından da kritik bir değişken olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye ile İlişkilere Etkileri

Almanya'da aşırı sağın yükselişi ve normalleşmesi, Türkiye-Almanya ilişkileri açısından da önemli sonuçlar üretecektir. İkili ilişkiler; uzun yıllardır ekonomik karşılıklı bağımlılık, güvenlik ile savunma iş birliği, AB, göç ve Türk kökenli vatandaşların Almanya'daki varlığı gibi birbirinden farklı alanların kesişiminde şekillenmektedir. Öyle ki Almanya, Türkiye'nin en önemli ticaret ortaklarından biri olmaya devam ederken iki ülke, NATO içerisinde de aynı güvenlik mimarisinin parçasıdır. Dolayısıyla Almanya'daki siyasal dönüşümün Türkiye ile ilişkilere etkisini mevcut çok katmanlı yapının hangi alanlarda yeniden tanımlanabileceği üzerinden değerlendirmek gerekmektedir.

İlişkiler açısından ilk mesele, Türkiye'nin Avrupa içerisindeki konumuna ilişkin algıyla ilgilidir. AfD'nin yaklaşımı, bu açıdan dikkat çekici bir ikilik içermektedir. **Partinin genel söyleminde Türkiye'nin kültürel olarak Avrupa'ya ait olmadığı açık biçimde belirtilirken aynı zamanda Türkiye, "önemli bir stratejik ve ekonomik ortak" olarak tanımlanmaktadır.**³⁸ Bu yaklaşım, Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkilerin geleceği bakımından daha geniş bir eğilimin göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Aşırı sağın ve kültürel olarak daha dışlayıcı Avrupa tasavvurunun normalleşmesi, Türkiye'nin Avrupa'nın siyasi ve kimliksel sınırlarının dışında konumlandırılması fikrini güçlendirmektedir.³⁹ Buna karşılık coğrafi konumu, ekonomik kapasitesi, savunma sanayisi ve bölgesel etkisi; Almanya ve Avrupa açısından Türkiye'nin stratejik öneminin artmasına neden olmaktadır. **Böylece Türkiye, kültürel ve normatif anlamda Avrupa'dan her ne kadar ayrırtılırsa da jeopolitik ve ekonomik açıdan stratejik önemi artan bir aktör konumundadır.**

Söz konusu ikilik, Türkiye'nin AB ile ilişkilerine de doğrudan yansımaktadır. AfD'nin Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkması yeni bir yaklaşım olmamakla birlikte benzer söylemlerin Alman ana akım siyasetinde daha geniş bir meşruiyet kazanması, Türkiye'nin üyelik perspektifinin siyasi anlamını daha da zayıflatmaktadır. Her ne kadar Türkiye AB üyelik hedefini korusa da bu husus, Türk dış politikasındaki geleneksel önemini artık yitirmiştir.⁴⁰

Bahsi geçen durum, Türkiye-AB ilişkilerinin bütünüyle sona ermesi anlamına gelmemektedir. **Aksine Avrupalı aktörler nezdinde üyelik ve normatif bütünleşme perspektifinin gerilemesi; ticaret, göç, güvenlik, enerji ve bölgesel krizlerin yönetimi gibi daha sınırlı alanlara dayanan seçici bir ortaklık modelini güçlendirebilir.** Almanya'daki dönüşüm, bu açıdan Türkiye ile Avrupa arasındaki ilişkinin **"Türkiye ne ölçüde Avrupa'nın bir parçasıdır?" sorusundan uzaklaşıp "Türkiye ile hangi alanlarda ve hangi koşullarda iş birliği yapılmalıdır?" sorusu etrafında yeniden şekillenmesine yol açacaktır.**

Bu dönüşüm, ikili ilişkilerin normatif boyutu açısından da sonuç üretebilir. Almanya'nın Türkiye ile ilişkileri; geçmişte demokrasi, hukuk devleti, insan hakları, ifade özgürlüğü ve Türkiye'nin Avrupa'ya entegrasyonu gibi normatif meselelerdeki tek taraflı, sorunlu ve subjektif yaklaşımı sebebiyle sıklıkla olumsuz etkilenmiştir. Almanya'daki liberal-demokratik merkezin zayıflaması ve dış politikada ulusal

çıkar merkezli yaklaşımın güçlenmesi durumunda bu başlıkların ikili ilişkilerdeki ağırlığı da değişebilir. Bu durum, mevcut ihtilafların tamamen ortadan kalkacağı anlamına gelmemektedir. Ancak ilişkilerin karşılıklı çıkarların örtüştüğü somut alanlar üzerinden yürütülmesi daha belirgin hâle gelebilir. Bu anlamda aşırı sağın normalleşmesinin Türkiye-Almanya ilişkileri üzerindeki olası sonuçlarından biri, ilişkinin daha pragmatik ve işlevsel bir niteliğe bürünmesi olabilir.

Güvenlik alanı, söz konusu dönüşümün sınırlarını belirleyen başlıca unsurlardan biri olacaktır. Avrupa'nın değişen güvenlik ortamı, Rusya-Ukrayna Savaşı, Orta Doğu'daki krizler ve ABD'nin Avrupa güvenliğindeki rolüne ilişkin belirsizlikler; Almanya'nın ve genel olarak Avrupa'nın kendi savunma kapasitesini güçlendirme arayışını hızlandırmaktadır. Temmuz 2026'da Ankara'da gerçekleştirilen NATO Zirvesi'nde Avrupa'nın İttifak içerisindeki sorumluluğunun artırılması temel gündemlerden biri olmuş; Almanya Şansölyesi Friedrich Merz, Avrupa'nın NATO içerisindeki ağırlığının güçlendirilmesini transatlantik bağın devamlılığının bir şartı olarak çerçevelemiştir.⁴¹ Aynı zirvede Merz ile Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan arasında ikili görüşme de gerçekleştirilmiştir. **Bu tablo, Avrupa'nın stratejik özerklik ve savunma kapasitesi tartışmalarının Türkiye'den bağımsız ele alınmasının giderek zorlaştığını göstermektedir.**

Bu bağlamda Almanya'daki egemenlikçi siyaset açısından ikinci bir paradoks ortaya çıkmaktadır. Bir taraftan Türkiye'nin Avrupa kimliğinin dışında konumlandırılması ve Türkiye'ye yönelik kültürel mesafenin artırılması söz konusudur. Diğer taraftan Avrupa'nın ABD'ye olan güvenlik bağımlılığını azaltma, yakın çevresindeki krizlere daha fazla müdahil olma, uluslararası düzende aktörleşme ile kendi savunma kapasitesini geliştirme arayışı; güçlü bir askerî kapasiteye ve kritik bir jeopolitik konuma sahip Türkiye ile iş birliğinin stratejik değerini artırmaktadır. Dolayısıyla Avrupa'daki stratejik özerklik arayışı ile kültürel olarak daha dışlayıcı ve egemenlikçi siyaset arasında Türkiye üzerinden somutlaşan bir gerilim ortaya çıkabilir. **Türkiye'nin "Avrupa'ya ait olmadığı" iddiası güçlenirken Avrupa güvenliğinin Türkiye olmadan nasıl örgütleneceği sorusu, giderek daha zor cevaplanabilir hâle gelecektir.**

Ekonomik ilişkiler de benzer biçimde siyasi ayrışmanın sınırlarını belirleyen önemli bir değişkendir. İki ülke arasındaki ticaret hacminin yüksekliği, yapısal bir karşılıklı bağımlılık üretmektedir. Almanya'daki aşırı sağ siyasetin ekonomik milliyetçilik ve ulusal çıkar vurgusu, belirli alanlarda korumacı veya daha seçici politikalar doğurabilecek olsa da Türkiye'nin üretim, tedarik zincirleri ve Avrupa pazarıyla bütünleşme düzeyi; ilişkilerin tamamen kopmak yerine ekonomik iş birliğinin daha açık bir maliyet-fayda mantığı üzerinden yeniden değerlendirilmesini daha olası hâle getirmektedir.

Almanya'da aşırı sağın normalleşmesinin Türkiye-Almanya ilişkileri açısından ortaya çıkarabileceği olası sonuç, ilişkilerin üzerinde yükseldiği zeminin değişmesidir. Liberal-demokratik değerler, Avrupa bütünleşmesi ve Türkiye'nin Avrupa'ya yakınlaşması etrafında şekillenen normatif çerçevenin zayıflaması; güvenlik, savunma, ticaret, göç ve jeopolitik zorunlulukların belirleyici olduğu daha seçici ve işlevsel bir ilişki modeli ortaya çıkarabilir. **Bu anlamda Almanya'daki dönüşüm, Türkiye'yi kültürel ve siyasi olarak Avrupa'nın dışına iterken stratejik açıdan merkeze yaklaştıran bir ikilem üretmektedir. Bu durum da özelde Almanya, genelde ise Avrupa'nın çözmesi gereken bir sorundur.**

Sonuç olarak Türkiye-Almanya ilişkilerinin geleceğini belirleyecek temel gerilim; kültürel dışlama, ekonomik karşılıklı bağımlılık ve stratejik zorunluluk arasındaki ilişki olacaktır. Almanya'da aşırı sağın güçlenmesi bu üç unsur arasındaki mevcut dengeyi bozsa da Almanya ve Avrupa açısından Türkiye'nin ekonomik ile jeopolitik önemini ortadan kaldırması beklenmemelidir. Dolayısıyla Türkiye'nin, stratejik anlamda daha kritik bir ortak hâline gelmesi muhtemeldir.

Almanya'da Yaşayan Türk ve Müslüman Topluluklara Etkileri

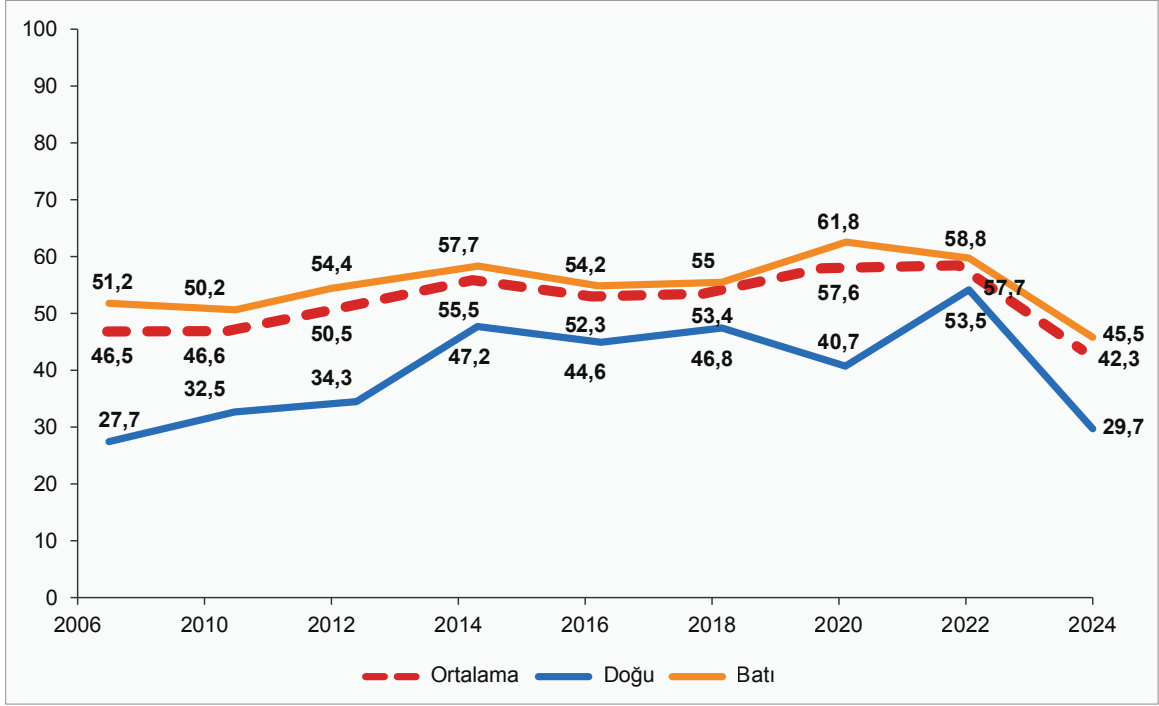
Almanya'daki aşırı sağın yükselişinden doğrudan etkilenmesi muhtemel kesimlerin başında ülkede yaşayan Türk ve Müslüman topluluklar gelmektedir. Ancak bu etki, kronikleşen fiziksel saldırılar veya açık ayrımcılık eylemlerinin ötesindedir. **Aşırı sağın normalleşmesinin daha uzun vadeli etkisi; kimin Almanya'ya ait olduğu, Alman kimliğinin hangi kriterlerle tanımlandığı ve göçmen kökenli vatandaşların bu toplumsal kimliğin ne ölçüde eşit unsurları olarak kabul edildiği yönündeki tartışmaların dönüşmesinde ortaya çıkacaktır.**

Mezkûr bağlamda Türk ve Müslüman topluluklar bütünüyle özdeş kategoriler olarak ele alınmamalıdır. Almanya'daki Türk kökenli nüfus farklı siyasi ve toplumsal kimliklere sahip olmakla birlikte ülkedeki Müslüman nüfus da yalnızca Türklerden oluşmamaktadır. Ayrıca Türkiye'den Almanya'ya yönelik uzun süreli göç tarihi ve Türk toplumunun ülkenin en görünür göçmen kökenli topluluklarından biri olması; İslam, göç, entegrasyon ve ulusal aidiyet ekseninde yürütülen tartışmaların Türkler üzerinde doğrudan sonuç üretmesine sebep olmaktadır. İstatistikler yalnızca yabancı vatandaş statüsündeki Türkiye bağlantılı nüfusun dahi Almanya'daki en büyük yabancı nüfus gruplarından biri olmaya devam ettiğini göstermektedir. Bunun yanında Alman vatandaşlığına geçmiş geniş bir Türk kökenli nüfus da bulunmaktadır.⁴² Dolayısıyla Türkiye açısından meselenin önemi artmaktadır.

Aşırı sağ söylemin temel özelliklerinden biri, hukuki vatandaşlık ile kültürel aidiyet arasına mesafe koymasındır. Bu yaklaşımda bir kişinin Alman vatandaşlığına sahip olması, onun toplumsal veya kültürel anlamda bütünüyle "Alman" kabul edilmesi için tek başına yeterli görülmemektedir. Ulusal kimliğin tarih, kültür, dil, din veya yaşam tarzı gibi daha sıkı aidiyet unsurları üzerinden tanımlanması; özellikle ikinci, üçüncü ve sonraki kuşak göçmen kökenli vatandaşlar açısından yeni bir tanınma problemi üretme potansiyeline sahiptir. Böylece hukuki entegrasyon gerçekleşmiş olsa dahi kültürel aidiyet sürekli olarak sorgulanabilir hâle gelebilir.⁴³

Söz konusu durum, özellikle Müslüman kimliği bakımından daha görünürdür. AfD'nin resmî programlarında din ve vicdan özgürlüğüne bağlılık vurgulanmakla birlikte İslam'ın Almanya'nın kültürel kimliğinin bir parçası olmadığı ifade edilmekte; camilerin finansmanı, imamların statüsü ve İslami kuruluşların kamusal konumu gibi başlıklarda sınırlayıcı politikalar savunulmaktadır.⁴⁴ Buradaki temel mesele, sadece bahsi geçen politikaların uygulanıp uygulanmayacağı değildir. **Söz konusu yaklaşımın siyasal ile toplumsal düzeyde normalleşmesi, İslamofobi'yi kurumsallaştırmakta ve Müslümanların kamusal görünürlüğünün başlı başına bir güvenlik problemi olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır.**

Grafik 4: Almanya’da Demokrasinin İşleyişine Destek (2006-2024)

Kaynak: Decker, O., Kiess, J., Heller, A. ve Brähler, E., 2024.

Böyle bir söylemsel dönüşüm, hukuki düzenlemelerden daha geniş sonuçlar üretebilir. Siyasal söylemde göçmenlerin ve Müslümanların sistematik biçimde güvenlik, suç, sosyal yardım veya kültürel uyumsuzluk başlıklarıyla birlikte anılması; bu topluluklara yönelik toplumsal algıyı negatif yönde dönüştürmektedir. Böylelikle istisnai veya radikal kabul edilen bazı dışlayıcı tutumlar, gündelik siyasal tartışmanın meşru unsurları hâline gelmektedir. Aşırı sağın normalleşmesinin asıl etkisi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. **Açık ırkçı söylem yaygınlaşmakta ve yabancı düşmanlığı, kullanılan kavramlar ile meşru kabul edilen siyasal talepler üzerinden sürekli olarak yeniden üretilmektedir.**⁴⁵

Türk toplumu açısından vatandaşlık ve entegrasyon politikaları da önemli bir kırılma alanıdır. Göçmen kökenli nüfusun kalıcı biçimde Alman toplumunun bir parçası olduğu kabulünden uzaklaşarak entegrasyonun sürekli yeniden kanıtlanması gereken bir yükümlülük olarak tanımlanması, toplumdaki eşit vatandaşlık algısını zayıflatmaktadır. Özellikle çifte vatandaşlık, aile birleşimi, vatandaşlığa geçiş kriterleri veya yabancı ülkelerle sürdürülen siyasal ve kültürel bağlar gibi başlıkların güvenlik tartışmalarına dâhil edilmesi, Türk kökenli Alman vatandaşlarının aidiyetlerinin daha fazla sorgulanmasına sebep olmaktadır.

Bahsi geçen süreç, entegrasyon sorunlarını azaltmak yerine derinleştirme riski taşımaktadır. Bir topluluğun uzun süre boyunca “dışarıdan gelen” veya kültürel açıdan “öteki” olarak tanımlanması,

özellikle genç kuşaklarda yaşadıkları ülkeye yönelik aidiyet duygusunu zayıflatmaktadır. Bu durum da Türk ve Müslüman kökenli bireylerin; Almanya ile Türkiye, Avrupa ile İslam veya hukuki vatandaşlık ile kültürel kimlik arasında tercih yapmaya zorlandıkları yönündeki algıyı güçlendirmektedir. **Bunun sonucunda karşılıklı güvensizlik derinleşirken aşırı sağın işaret ettiği toplumsal kutuplaşma, kendi kendini üreten bir dinamiğe dönüşmektedir.**

Aşırı sağın Türk diasporası ve Müslüman topluluklar üzerindeki olası etkileri değerlendirilirken sadece mağduriyet veya güvenlik perspektifine odaklanılması yetersizdir. **Bunlarla birlikte Almanya'nın vatandaşlık ve ulusal kimlik anlayışının geleceği de tartışma konusudur.** Almanya'nın göç alan ve demografik olarak çeşitlenen bir toplum olduğu gerçeği ile etnik ve kültürel açıdan daha homojen bir ulus tasavvuru arasındaki gerilim, önümüzdeki dönemde Alman siyasetinin temel fay hatlarından biri olmaya devam edecektir. Aşırı sağın bu tartışmadaki başarısı, göçmen kökenli nüfusun topluma ne ölçüde entegre olduğundan ziyade Alman toplumunun bu nüfusu kendi ortak hikâyesinin meşru bir parçası olarak kabul edip etmeyeceğiyle ilişkili olacaktır.

Netice itibarıyla Almanya'da aşırı sağın yükselişi, Türk ve Müslüman topluluklar açısından belirli politika alanlarında yaşanabilecek bir sertleşmeye indirgenmemelidir. Buradaki temel risk, Almanya'da uzun süredir gelişmekte olan hukuki vatandaşlık ile toplumsal aidiyet arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanmasıdır. **Bu bağlamda aşırı sağın normalleşmesi, "Kim Alman vatandaşıdır?" sorusundan çok "Kim gerçekten Almanya'ya aittir?" sorusunu siyasal tartışmanın merkezine taşımaktadır.** Bu tarz bir dönüşüm ise çoğulcu ve kapsayıcı bir ulusal kimlik oluşturma kapasitesi bakımından Alman demokrasisinin kendisini de doğrudan etkileyecektir.

SONUÇ:
ALMAN DEMOKRASİSİNİN
GELECEĞİ VE OLASI SENARYOLAR

SONUÇ: ALMAN DEMOKRASİSİNİN GELECEĞİ VE OLASI SENARYOLAR

Almanya’da aşırı sağ ile postliberal eğilimlerin yükselişi ve normalleşmesinin çeşitli sonuçlar üretebileceği gibi bu sonuçların tek bir doğrusal senaryo üzerinden okunması mümkün değildir. **Önümüzdeki dönemde Alman demokrasisinin geleceğini belirleyecek olan temel unsur, aşırı sağ aktörlerin oy oranlarından ziyade liberal-demokratik sistemin bu meydan okumaya nasıl yanıt vereceğidir.** Bu bağlamda geleceğe ilişkin analiz ve öngörüler, “Aşırı sağ iktidara gelir mi?” sorusundan ziyade “Aşırı sağın söylemi ve siyasal mantığı ne ölçüde normalleşir?” sorusu etrafında şekillenmelidir.

Söz konusu bağlamda Alman siyaset ve demokrasisinin geleceği açısından üç olası senaryo ön plana çıkmaktadır:

1. Senaryo: Popülist ve aşırı sağ siyaset kurumsallaşarak olağanlaşır. Bu senaryoda AfD ve benzeri aktörler; federal düzeyde iktidara gelmeseler dahi eyalet yönetimlerine katılır, belediyelerde belirleyici olur ve siyasal gündemi kalıcı biçimde etkiler. Böyle bir süreçte aşırı sağ, sistem dışı ve marjinal bir aktör olmaktan çıkarak “olağan” ve “makul” bir siyasal seçenek hâline gelir. Asıl risk, bu normalleşmenin açık anayasal ihlallerin ötesinde siyasal dilin, sosyal normların, önceliklerin ve kırmızı çizgilerin sessizce değişmesiyle gerçekleşmesidir. Göç, güvenlik ve kimlik konularında sertleşmiş bir söylem, zamanla ana akım siyasetin de referans noktası hâline gelecektir.

2. Senaryo: Merkez siyaset, aşırı sağ ile rekabet etmek adına merkezden uzaklaşır. Bu senaryoda özellikle merkez sağ partiler, aşırı sağa kayan seçmeni geri kazanmak amacıyla söylem ile politika düzeyinde daha dışlayıcı ve güvenlikçi bir çizgi benimser. Tarihsel ve karşılaştırmalı çalışmalar, bu stratejinin aşırı sağı zayıflatmak yerine onun söylemini meşrulaştırma riskini taşıdığını göstermektedir. Merkez partiler, aşırı popülist aktörlerle aynı zeminde rekabet ettikçe liberal-demokratik normlar, siyasal pazarlığın konusu hâline gelir. Bu durum, aşırı sağ iktidara gelmeden de siyasal sistemin postliberal bir hatta kaymasına yol açacaktır.

3. Senaryo: Demokratik direnç ve meşruiyet üretimi dönüşür. Bu senaryoda siyasal aktörler, sivil toplum, medya ve akademi; aşırı sağın yükselişini güvenlik alanında veya ahlaki anlamda bir tehdit olarak görmeyi bırakır. Meseleyi liberal-demokrasi ve siyasal sistemin ürettiği bir semptom olarak ele alırlar. Temsil krizi, bölgesel eşitsizlikler ve kimlik temelli dışlanmışlık hissine yönelik uzun vadeli ve kapsayıcı politikalar geliştirilir. Bu yaklaşım, aşırı sağın söylemsel cazibesini doğrudan bastırmak yerine onu besleyen yapısal koşulları zayıflatmayı hedefler.

Bahsi geçen üç senaryo, birbirini dışlayan mutlak seçenekler olarak görülmemelidir. Alman siyasetinin geleceği, bu eğilimlerin farklı düzeylerde ve eş zamanlı olarak ortaya çıkacağı hibrit bir yolda da şekillenebilir. Örneğin federal düzeyde demokratik direnç güçlenirken belirli eyaletlerde popülist normalleşme yaşanabilir. Bu durum, Almanya’nın siyasal bütünlüğü ve demokratik normlar açısından yeni gerilimler üretecektir.

Geleceğe ilişkin kritik değişkenlerden biri de kuşak değişimidir. Genç kuşaklar, bir yandan dijitalleşme ve teknolojinin dönüştürücü etkisiyle daha açık kimlikler geliştirirken diğer yandan ekonomik belirsizlik ve gelecek kaygısıyla büyümektedir. Bu çift taraflı deneyim, siyasal yönelimler açısından belirleyici olacaktır. Aşırı sağın bu kuşaklara hitap edip edemeyeceği; büyük ölçüde ana akım siyasetin güven, istikrar ve anlam üretme kapasitesine bağlıdır.

Netice itibarıyla Almanya'da aşırı sağın yükselişi, geçici bir siyasal dalgalanma ya da belirli kriz anlarına verilen tepkiler bütünü olarak okunmamalıdır. Bu olgu, liberal-demokratik düzenin uzun süredir biriken yapısal sorunlarının görünür hâle gelmesinin sonucudur. Dolayısıyla meseleyi belirli bir partinin veya aktörün başarısıyla açıklamak mümkün değildir. Zira sorun; Almanya'nın siyasal sisteminin temsil üretme, toplumsal meşruiyet sağlama ve ortak bir demokratik anlatı kurma kapasitesiyle ilgilidir. Dolayısıyla bu çalışmada da analiz edildiği gibi aşırı sağ, Almanya'da "sebebe" değil "sonuç"tur.

Bu doğrultuda aşırı sağla mücadelenin yalnızca güvenlikçi ve hukuki önlemlerle yürütülmesi yetersiz kalacaktır. Elbette şiddet içeren aşırı sağ örgütlenmelere karşı istihbari ve cezai mekanizmaların işletilmesi zorunludur. Ancak Almanya örneği; aşırı sağın esas gücünü siyasal söylem, temsil boşluğu ve kültürel meşruiyet krizinden aldığını ortaya koymaktadır. Bu sebeple aşırı sağla mücadele, aynı zamanda demokratik siyasetin kapsayıcı bir şekilde yeniden inşasıyla mümkündür. **Parti kapatma, engelleme veya kaçınma gibi tali çözümler, bu açıdan yetersiz kalmaya mahkûmdur.**

Temsil ve tanınma sorunu da Almanya demokrasisinin kırılgan noktalarından biri olmaya devam etmektedir. Özellikle Doğu Almanya eyaletlerinde derinleşen dışlanmışlık algısını yalnızca ekonomik eşitsizliklerle açıklamak mümkün değildir. Bu algı, siyasal ve kültürel görünürlük eksikliğiyle beslenmektedir. Merkez siyasetin bu kesimlerle kurduğu ilişki, çoğu zaman üstenci ya da teknokratik bir dile sıkışmaktadır. Bu durum ise söz konusu kesimlerde "bizim adımıza ama bize rağmen" yönetilme hissini güçlendirmektedir. **Aşırı sağ, tam da bu hissi siyasal sadakate dönüştürme konusunda başarılı olmaktadır.**

Söz konusu bağlamda diğer mesele ise postliberal sorgulamaların Almanya'da yalnızca aşırı sağa özgü olmadığıdır. Güvenlik, düzen, bireysel veya ulusal çıkar ve kültürel bütünlük vurguları; sol ve ana akım siyasetin belirli kesimlerinde de giderek daha görünür hâle gelmektedir. **Bu durum, kısa vadede aşırı sağın alanını daraltıyor gibi görünse de uzun vadede onun radikal söylemlerini normalleştirme riski taşımaktadır.**

Benzer şekilde Almanya'nın önümüzdeki dönemde karşı karşıya kalacağı jeopolitik belirsizlikler, aşırı sağın beslendiği güvensizlik ortamını daha da derinleştirecektir. Enerji güvenliği, savunma, sanayi dönüşümü, dijitalleşme ve yapay zekâ; ekonomik olduğu kadar kimlik ile statü sorularını da yeniden gündeme getirmektedir. **Bu dönüşüm, kapsayıcı ve öngörülebilir bir siyasal anlatıyla yönetilmediği takdirde popülist ve dışlayıcı söylemler için elverişli bir zemin üretmeye devam edecektir.**

Almanya demokrasisi açısından belirleyici eşik, aşırı sağın ne kadar oy aldığından bağımsız olarak siyasal sistemin bu meydan okumaya hangi reflekslerle yanıt verdiğidir. Aşırı sağın kriminalize edilmesi ve dışlanması tek başına yeterli değildir. Aksine aşırı sağın farklı toplumsal kesimler nezdinde neden cazip hâle geldiğinin anlaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda demokratik direnç; anlam, güven ve aidiyet üreten yeni bir siyasal dil geliştirmek üzerinden inşa edilmelidir.

Sonuç olarak Almanya'nın önündeki temel tercih nettir: Ya liberal-demokratik düzen kendi iç çelişkileriyle yüzleşerek kendini yeniden üretecek ya da postliberal paradigma, aşırı sağ iktidara gelsin veya gelmesin, siyasal düzeni dönüştürecek. Almanya siyasetinin geleceği, bu yol ayrımında belli olacaktır.

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

- ¹ Leipzig Authoritarianism Study, Universität Leipzig, Erişim Adresi: <https://www.uni-leipzig.de/en/newsdetail/artikel/leipzig-authoritarianism-study-2024-published-2024-11-13> [Erişim Tarihi: 01.09.2026]; Araştırmanın tamamı için bk. <https://www.boell.de/sites/default/files/2024-11/leipziger-autoritarismus-studie-2024-vereint-im-ressentiment-autoritaere-dynamiken-und-rechtsextreme-einstellungen.pdf> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ² Stefan Borg, In search of the common good: The postliberal project Left and Right, *European Journal of Social Theory* 27/1 (2024): 3-21, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1177/13684310231163126> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ³ Rogers Brubaker, *Citizenship and Nationhood in France and Germany* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1992).
- ⁴ George L. Mosse, *The Crisis of German Ideology: Intellectual Origins of the Third Reich* (New York: Grosset & Dunlap, 1964).
- ⁵ Age.
- ⁶ Karl Loewenstein, Militant Democracy and Fundamental Rights I, *The American Political Science Review* 31/3 (1937): 417-432, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.2307/1948164> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ⁷ Russell J. Dalton ve Steven Weldon, Germans Divided? Political Culture in a United Germany, *German Politics* 19/1 (2010): 9-23, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1080/09644001003588390> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ⁸ Michael Minkenberg, The Wall after the Wall: On the Continuing Division of Germany and the Remaking of Political Culture, *Comparative Politics* 26/1 (1993): 53-68, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.2307/422173> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ⁹ Manès Weisskircher, The Strength of Far-Right AfD in Eastern Germany: The East-West Divide and the Multiple Causes behind 'Populism', *The Political Quarterly* 91/4 (2020): 614-622, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12859> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ¹⁰ Kim Leonie Kellermann, Trust We Lost: The Impact of the Treuhand Experience on Political Alienation in East Germany, *Journal of Comparative Economics* 52/1 (2024): 54-75, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1016/j.jce.2023.10.001> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ¹¹ Till Hilmar, Fragile Bonds of Recognition: Exploring the Social Underpinnings of Sentiments of Exclusion in Post-1989 East Germany, *European Journal of Sociology* 63/2 (2022): 247-278, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1017/S0003975622000236> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ¹² Thirty Years of German Unity, Bertelsmann Stiftung, Erişim Adresi: <https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/publications/publication/did/thirty-years-of-german-unity-en> [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ¹³ Gert Pickel ve Susanne Pickel, The Election of the AfD and the Collective Identity of East Germans – Between Perceived Disadvantage and Collective Deprivation, *German Politics* 35/3 (2026): 412-436, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1080/09644008.2025.2605686> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ¹⁴ Oliver Schmidtke, The 'Will of the People': The Populist Challenge to Democracy in the Name of Popular Sovereignty, *Social & Legal Studies* 32/6 (2023): 915, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1177/09646639231153124> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ¹⁵ Hermann Siebel, Gülru Horozoğlu ve Ursula Kessels, How to Explain the German East–West Divide in Support of a Populist Radical Right Party (AfD): Mapping Socioeconomic, Psychological, and Cultural Explanatory Factors from a Demand-Side, Voter-Level Perspective, *Frontiers in Sociology* 11 (2026): 1759913, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.3389/fsoc.2026.1759913> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].

- ¹⁶ Achim Goerres, Dennis C. Spies ve Staffan Kumlin, The Electoral Supporter Base of the Alternative for Germany, *Swiss Political Science Review* 24/3 (2018): 246–269, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1111/spsr.12306> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ¹⁷ Age.
- ¹⁸ Noam Gidron ve Peter A. Hall, The Politics of Social Status: Economic and Cultural Roots of the Populist Right, *The British Journal of Sociology* 68/S1 (2017): S57–S84, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12319> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ¹⁹ Patrick Sachweh, Social Integration and Right-Wing Populist Voting in Germany: How Subjective Social Marginalization Affects Support for the AfD, *Analyse & Kritik* 42/2 (2020): 369–398, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1515/auk-2020-0015> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ²⁰ Michael A. Hansen ve Jonathan Olsen, The Alternative for Germany (AfD) as Populist Issue Entrepreneur: Explaining the Party and Its Voters in the 2021 German Federal Election, *German Politics* 33/4 (2024): 643–667, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1080/09644008.2022.2087871> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ²¹ Bernhard Weißels, Leaving the Space—Opening the Gap? Electoral Effects of Parties' and Voters' Repositioning, *The Changing German Voter* içinde, ed. Rüdiger Schmitt-Beck vd. (Oxford: Oxford University Press, 2022).
- ²² Michael A. Hansen ve Jonathan Olsen, The Alternative for Germany (AfD) as Populist Issue Entrepreneur: Explaining the Party and Its Voters in the 2021 German Federal Election, *German Politics* 33/4 (2024): 643–667, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1080/09644008.2022.2087871> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ²³ Céline Teney, From Moderate Conservatives to Radical Right Authoritarians: Attitudinal Heterogeneity within the AfD Electorate, *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft* 20 (2026): 7, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1007/s12286-026-00658-1> [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ²⁴ Chart of the Month June 2025, Konrad-Adenauer-Stiftung, Erişim Adresi: <https://www.kas.de/en/web/wahlanalysen-und-gesellschaftsstudien/single-title/-/content/grafik-des-monats-juni-2025> [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ²⁵ Manès Weisskircher, Far-Right Movement-Party Activism as Strategy: Germany's 'Peace Movement' during Russia's War against Ukraine, *Acta Politica* 60 (2025): 118–138, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1057/s41269-024-00378-y> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ²⁶ Federal Republic of Germany: Early Elections to the Federal Parliament (Bundestag), 23 February 2025 – ODIHR Election Assessment Mission Final Report, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Erişim Adresi: https://odihr.osce.org/sites/default/files/f/documents/d/b/593720_0.pdf [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ²⁷ OECD, OECD Artificial Intelligence Review of Germany (Paris: OECD Publishing, 2024), Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1787/609808d6-en> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ²⁸ Antti Kaihovaara ve Zhen Jie Im, Jobs at Risk? Task Routineness, Offshorability, and Attitudes toward Immigration, *European Political Science Review* 12/3 (2020): 327–345, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1017/S1755773920000144> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ²⁹ Oliver Schmidtke, The 'Will of the People': The Populist Challenge to Democracy in the Name of Popular Sovereignty, *Social & Legal Studies* 32/6 (2023): 915, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1177/09646639231153124> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ³⁰ Age.
- ³¹ Germany's Election in Polls, Parties and Policy Debates, Reuters, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/world/europe/germanys-election-polls-parties-policy-debates-2025-01-29/> [Erişim Tarihi: 01.09.2026];

M. Erkut Ayvaz, Almanya’da Eylül 2024 Eyalet Meclisi Seçimleri ve Federal Siyasete Etkileri, SETA Analiz, no. 425 (Ankara: SETA, Ağustos 2024).

- ³² Sergio Fabbrini ve Tiziano Zgaga, Right-Wing Sovereignism in the European Union: Definition, Features and Implications, *JCMS: Journal of Common Market Studies* 62/2 (2024): 341, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1111/jcms.13497> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ³³ Célia Belin, MAGA Goes Global: Trump’s Plan for Europe, *ECFR*, Mayıs 2025, Erişim Adresi: <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2025/05/MAGA-goes-global-Trumps-plan-for-Europe.pdf> [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ³⁴ EU’s Largest Far-Right Bloc Makes Show of Force in Madrid, France 24, Erişim Adresi: <https://www.france24.com/en/live-news/20250208-eu-s-largest-far-right-bloc-makes-show-of-force-in-madrid> [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ³⁵ Rosa Balfour, Stefan Lehne ve Elena Ventura, The European Radical Right in the Age of Trump 2.0, *Carnegie Europe*, Eylül 2025, Erişim Adresi: <https://assets.carnegieendowment.org/static/files/Balfour,%20Lehne,%20Ventura%20-%20Radical%20Right%20in%20the%20Age%20of%20Trump-1.pdf> [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ³⁶ Giuseppe Spatafora, Steven Everts ve Alice Ekman (ed.), *Navigating Transatlantic Relations under Trump 2.0*, Chaillot Paper 187 (Paris: EU Institute for Security Studies, 2025), Erişim Adresi: <https://doi.org/10.2815/2409292> [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ³⁷ Maria Demertzis vd., *Strategic Autonomy and European Competitiveness: Security Now Comes First* (Brüksel: European Parliament, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, 2025), Erişim Adresi: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/764371/ECTI_STU%282025%29764371_EN.pdf [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ³⁸ Programm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 21. Deutschen Bundestag, *Alternative für Deutschland (AfD)*, Erişim Adresi: https://www.afd.de/wp-content/uploads/2025/02/AfD_Bundestagswahlprogramm2025_druck.pdf [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ³⁹ Ali Balcı ve Filiz Cicioğlu, Turkey in the Discourse of European Far Right: The Uses and Abuses of Turkey’s Membership Process for a Counter-Hegemony, *Journal of Contemporary European Studies* 28/1 (2020): 100-113, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1080/14782804.2019.1677574> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ⁴⁰ Cumhurbaşkanı Erdoğan, Al Jazeera Televizyonuna Konuştu, İletişim Başkanlığı, Erişim Adresi: <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-al-jazeera-televizyonuna-konustu> [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ⁴¹ Cüneyt Karadağ, Almanya Başbakanı Merz, NATO Zirvesi’nde “Hep Birlikte Bir Ankara Ruhı” Uyandırmayı Umuyor, *Anadolu Ajansı*, 07.07.2026, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-basbakani-merz-nato-zirvesi-nde-hep-birlikte-bir-ankara-ruhu-uyandirmayi-umuyor/3988755> [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ⁴² Foreign Population by Place of Birth and Selected Citizenships, *Statistisches Bundesamt (Destatis)*, Erişim Adresi: <https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Population/Migration-Integration/Tables/foreigner-place-of-birth.html> [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ⁴³ Hartwig Pautz, The Politics of Identity in Germany: The Leitkultur Debate, *Race & Class* 46/4 (2005): 39-52, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1177/0306396805052517> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].
- ⁴⁴ Manifesto for Germany: The Political Programme of the Alternative for Germany, *Alternative für Deutschland (AfD)*, Erişim Adresi: https://www.afd.de/wp-content/uploads/2017/04/2017-04-12_afd-grundsatzprogramm-englisch_web.pdf [Erişim Tarihi: 01.09.2026].
- ⁴⁵ Daniel Saldivia Gonzatti ve Teresa Völker, Far-Right Agenda Setting: How the Far Right Influences the Political Mainstream, *European Journal of Political Research* 65/1 (2026): 101-123, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1017/S1475676525100066> [Erişim Tarihi: 07.09.2026].

ALMANYA'DA AŞIRI SAĞ
LİBERAL DEMOKRASİNİN
TEMSİL KRİZİ

EYLÜL 2026